

BİR BAŞKA BAKIŞ: ÇOCUKLUK VE ROMAN

Neslihan Su Aydın

İnsan unuttur. Unutarak da yaşar. Fakat çocukluk yılları, o döneme ait anılar insanın zihninden çok zor silinir. Hatta silinmez. Hayatın, belki de en önemli zaman dilimidir çocukluk. Öyle ki karakterimiz, kararlarımız, sevmeye biçimlerimiz bile psikanalistlere göre çocukluğumuzla ilgilidir.

İnsan için önemli olan her şey edebiyatın da konusu olduğuna göre çocukluğun edebiyatta ciddi bir yer edindiğini söylemek yanlış olmaz. Yazarlar/şairler bazen kendi çocukluklarından esinlenerek bazen bambaşka bir çocuk hayal ederek bazen de herhangi bir çocuğa bakıp onun niyetini okuyarak bir sürü eser vermişlerdir. Savunduklarını, hayal ettikleri geleceği ve nesli bir çocuk üzerinden anlatmışlardır. Bundan dolayı “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarını ele alan “Çocuk Edebiyatı” ve bu edebiyat üzerine yapılmış çalışmalar oldukça değerlidir.

Bu değerli çalışmalardan biri de Bülent Ecevit Üniversitesi Öğretim Üyesi Betül Mutlu’nun Çizgi Kitabevinden çıkan *Çocukluk ve Roman*’dır. Eleştiri, şiir, roman, çocuk edebiyatı, kadın yazısı ve sorunları ile ilgili çeşitli bildiriler ve makaleler yazan Betül Mutlu, *Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri (1923-1938)* teziyle de Kültür Bakanlığından ödül almıştır.

Çocukluk ve Roman, üç ana bölümden oluşan bir çalışma. Betül Mutlu eserin ön sözünde çalışmanın genel bir çerçevesini çizerek “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarının başka izleklerde nasıl kullanıldığından, Türk edebiyatındaki çocuk ve çocukluğun temsili hakkında

çalışan araştırmacılar ve kısaca bu çalışmaların içeriğinden bahsetmektedir. Kendi çalışmasında ise çocukluğa farklı bir açıdan bakacağını ve tamamen çocuk karakterlerin merkezde olacağına dikkat çeker. Mutlu, aynı zamanda “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarının kültürel, psikolojik, sosyolojik vb. açıdan ne ifade ettiğini, çocuk karakterlerin etkilerinin eserde ne derece olduğunu inceleyeceğini belirtmektedir.

Kitabın ilk bölümü “Çocukluk Üzerine Notlar”da çocukluğun ve bu izleğin kısa tarihini, bu kavramlar hakkında yapılan disiplinler arası çalışmalarını konu edinmiştir. Kendi çalışmasının da disiplinler arası olduğunu söyleyen Mutlu, bu bölümde çocuk ve çocukluk ile ilgili literatür taraması yapmış ve çocukluğu tanımlayıcı öğeler olarak; düş gücü, oyun ve dil kavramlarını ele almıştır.

Genel çerçevesi bu olan ilk bölüm kendi içinde alt başlıklara da ayrılır. İlk alt

başlık “Çocukluğun Kısa Tarihi”dir. Bu başlığın altında Mutlu, çeşitli araştırmacıların çocuklukla ilgili görüşlerini aktarmıştır. Yazar, çocukluk araştırmalarının başlangıcının son elli yıla dayandığını söyleyerek ilk araştırmacılardan Philippe Aries’in tanımı ile söze başlar. Aries’in çocukluk ve çocukluk araştırmaları ile ilgili ve 19. yüzyıl ve Orta Çağ’a dair araştırmalarına ve görüşlerine değinir. Müslüman, Hristiyan vb. inanışlardaki çocuk imgesine de değinir. Aries’in dışında; Bekir Onur, John Locke, J. J. Rousseau, Yahya Araz, Ayça Demir Gürdal vb. isimlerin de çalışmalarına yer verir.

Diğer alt başlıklardan “Çocukluğa Disiplinlerarası Bakış”ta, merkeze aldığı disiplinlerde çocuk kavramına nasıl baktığı anlatılmış ve çocuk imgesinin nasıl kullanıldığı gösterilmiştir. Merkezdeki disiplinler; psikanaliz, edebiyat, sosyoloji, eğitim vb.dir. Bu disiplinlerin kurucuları ve önemli araştırmacılarının görüşlerinin yer aldığı kısımdır.

“Çocukluğu Tanımlayıcı Ögeler” alt başlığında ise konu üç ana kavram etrafında şekillenir: düş gücü, dil ve oyun. Mutlu bu kısımda çocuk ve çocukluk kavramlarının bu üç kavram etrafında nasıl şekillendiğini aktarır okuyucuya. Bu bölümde eğitim bilimcilerin ve psikanalist kuramcılarının bu kavramlar bağlamındaki görüşleri ve çocukluğu bu kavramlarla birlikte nasıl ele aldıkları anlatılır.

“Modern Türk Romanında Çocuk ve Çocukluk Üzerine Notlar” bölümünde merkeze aldığı “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarının modern Türk edebiyatındaki yansımalarını aktarmış ve bu izleğin Türk edebiyatındaki gelişimini, sadece zaman bağlamında değil özne olarak da ele alınışını anlatmıştır. Bu izleğin modernleşme ile nasıl bir çerçeve işlendiği, çocukluğun hangi sıfatlarla

ve kavramlarla ortaya çıktığı, modern Türk edebiyatı karakterleri için çocukluğun ne önem arz ettiği ve eserlerde çocukluğun ne açıdan ele alındığı da bu bölümün konularındandır.

Modern Türk edebiyatı denildiğinde ele alınan dönem Tanzimat’tan günümüze kadarki dönemdir. Betül Mutlu da bu bölümde; Tanzimat, Servet-i Fünun, II. Meşrutiyet, Millî Edebiyat, Cumhuriyet dönemleri ekseninde çocuk kavramının romanlar bazında nasıl ele alındığını aktarıyor. 60’lar, 70’ler ve hatta günümüze gelen Mutlu, çocukluk ve çocuk kavramının Türk edebiyatında geniş bir perspektifini çizer. Özellikle roman bağlamında araştırmalar yapması çalışmayı rafine bir hâle getirir. Bu bölümün ardından eserlerin incelendiğini bölüm gelir.

Eserin son bölümü olan “Çocukluk Ekseninde Roman İncelemeleri”nde altı roman seçilmiştir. Mutlu’nun seçtiği eserler; Yaşar Kemal’in *Kimsecik* üçlemesi (*Yağmurcuk Kuşu*, *Kale Kapısı*, *Kanın Sesi*), 1950 Kuşağı’nın önemli isimlerinden Feyyaz Kayacan’ın *Çocuktaki Bahçe*, Latife Tekin’in *Sevgili Arsız Ölüm* ve Feride Çiçekoğlu’nun *Uçurtmayı Vurmasınlar* adlı eserleridir. Bu eserlerin ortak özelliği “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarının merkezde olmasıdır. Romanın başkişileri bir çocuktur ve çocukluk dönemi bir zaman olarak ele alınmamıştır. Kısacası önemli olan çocuğun büyümesi değil çocuğun çocuk olmasıdır. Çocukluğun getirdiği sıkıntılar, çocuk bakışı ön plana çıkar.

Mutlu, her romanı kendi içinde değerlendirmiştir. Bir bakıma her roman bir alt başlığı oluşturur. Bu alt başlıklar da kendi içinde alt başlıklara ayrılır. Her romanın araştırılma konusu farklıdır. Ele alınan mesele her eserde başka bir bakış açısı ile aktarılmıştır. Anahtar kelimelerin her romanda farklılık göster-

mesi durumuna bakıldığında hepsi ayrı bir makale olarak değerlendirilebilir. Örneğin Yaşar Kemal'in romanlarında doğa ve hayal gücüne eğilen Mutlu, *Sevgili Arsız Ölüm*'ü anlattığı kısımda daha çok mistisizm ve aile içi ilişkilere değinir. Bu da çalışmaya birden çok bakış açısı kazandırır. Fakat bu anahtar kelimelerin farklı olmasını yanı sıra her inceleme bir diğeriyle bağlantılıdır. Geniş çerçeveden bakıldığında bir bütünü temsil eder.

Çalışmalarda en önemli şeylerden biri merceğe alınan araştırma konusunun ne açıdan incelendiği ve konuya nasıl bakıldığıdır. Betül Mutlu da çalışmasında disiplinler arası bir okuma yaptığını söyler. Araştırma konusunu psikoloji, sosyoloji vb. birkaç disiplin açısından ele alsa da çalışmasında asıl bağlamdan -edebî bağlamdan- kopmamaya çalışır.

Sosyal bilimlerin her daim birbiriyle ilişkili olduğunu ve birbirinden beslendiğini düşünürsek en zengin, en geniş

çalışmaların da bu bilimlerin birlikte kullanıldığı çalışmalar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu sebeple Betül Mutlu'nun bütün bu disiplinler arası okumaları çalışmayı oldukça zenginleştirmiş, edebiyat bağlamını da desteklemiştir. Her disiplin kendince bir bakış açısı ortaya koymaktadır ki bu da okuyucu ve araştırmacı için oldukça faydalıdır.

Çocukluğun edebî eserlerde ve akademik çalışmalarda daha çok zamansal açıdan işlendiğini düşünürsek eserde, bu izleğin yapılan çalışmalardan farklı olarak incelenmesi de ufuk açıcı olmuştur. Bu da eserin her açıdan önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir. *Çocukluk ve Roman*'ın Türk edebiyatı için oldukça önemli bir kaynak olacağını düşünüyor ve tematik çalışmalara başka bakış açılarıyla da yaklaşılabileceğini gösterdiği için de Betül Mutlu'ya teşekkür ediyorum. Okuru bol olsun.